।। अथ श्रीसाईसच्चरित ।। अध्याय १५ ।।

।। श्रीगणेशाय नमः।। श्रीसरस्वत्यै नमः।। श्रीगुरूभ्यो नमः।। श्रीकुलदेवतायै नमः।। श्रीसीतारामचंद्राभ्यां नमः।। श्रीसद्‌गुरुसाईनाथाय नमः।। फळलीं जयांचीं पुण्यें अगाधें। तयांसीच साईदर्शन लाधे। त्रिविधताप तयां न बाधे। साधन साधे परमार्थी ।।१।। कृपा करा जी श्रोतेजन। क्षणैक करोनि निजगुरूचिंतन। कथेसी करा सादर मन। द्या अवधान मजकडे ।।२।। आहांत तुम्ही ठावे आम्हां। व्यर्थ परीश्रम कां हे तुम्हां। ऐसें न म्हणा करा क्षमा। उपमा तुम्हां सागराची ।।३।। भरला जरी अपरंपार। तरी न सरिते परतवी सागर। घन वर्षतां सहस्त्रधार। तयासही थार देई तो ।।४।। तैसे तुम्ही श्रोते सज्जन। तुम्हांमाजीं करावें मज्जन। इच्छा धरिली न करा [1]तर्जन। दीनवर्जन बरवें ना ।।५।। येवो गंगेचें जल निर्मळ। अथवा गांवींचा लेंडओहोळ। सागरापोटीं दोहींसी स्थळ। संगमीं खळबळविरहित ।।६।। म्हणोनि तुम्हां श्रोतियां चित्ता। संतकथाश्रवणीं जे आस्था। तेचि स्वयें पावेल साफल्यता। कृपेनें पाहतां मजकडे ।।७।। [2]सबूरी आणि श्रद्धायुक्त। सादर सेवितां हें कथामृत। आतुडेल भक्ति प्रेमयुक्त। श्रोते कृतकृत्य होतील ।।८।। भक्तां सहज परमप्राप्ति। श्रोतयां भक्ति आणि मुक्ति। भावार्थियां सौख्यशांती। निजविश्रांती सकळिकां ।।९।। गुरूमुखींच्या गोड कथा। ऐकतां निरसेल भवभयव्यथा। होईल आनंद

१. धिक्कार, निर्भत्सना.   २. उतावीळ न होणे.

श्रोतियांच्या चित्ता । स्वयें निजात्मता प्रकटेल ॥१०॥ ये अध्यायीं निरूपण । प्रेमळ भक्तांचें साईंस प्रार्थन । दर्शन देऊनि साई प्रसन्न । होती कैसेनी त्यां परीसा ॥११॥ नुकतीच पाजूनि गेली बाहेरी । मागुतेनी आली जरी मार्जारी । तरी फिरफिरोनि पोरें तिजवरी । धांवतीं प्रेमभरीं लुंचावया ॥१२॥ मग ते कंटाळूनि गुरगुरे । क्षणैक जरी दबतीं पोरें । आई निवांत बैसली पुरे । घालोनि भंवरे लुंचतीं ॥१३॥ लुंचतां ढोसतां प्रेमभरें । आईलागीं पान्हा पाझरे । मग तीच पूर्वील गुरगुरणें विसरे । प्रीतीनें पसरे क्षितीवरी ॥१४॥ प्रेमोदयीं हरपे कंटाळा । चौपायीं कवटाळी दृढ निजबाळां । वरचेवरी चाटी अवलीळा । काय तो सोहळा अलोलिक ॥१५॥ पोरांच्या तीक्ष्ण नखप्रहारें । जों जों मातेची ओंटी विदारे । तों तों अधिक प्रेमाचे झरे । दूग्ध ओझरे बहुधारा ॥१६॥ जैसी त्या बाळांची अनन्य भक्ति । मातेसी करी दुग्धोत्पत्ति । तैसीच तुमची साईपदासक्ति । द्रववील चित्तीं साईंतें ॥१७॥ एकदां हरिभक्तिपरायण । गणुदासांचें सुश्राव्य कीर्तन । कौपीनेश्वर-सन्निधान । ठाणियाचे जन करविती ॥१८॥ पडलिया शिष्टांचा आग्रह । गणुदास करिती कथानुग्रह । एका कवडीचाही परीग्रह । किंवा दुराग्रह तेथें ना ॥१९॥ कीर्तना नलगे देणें कवडी । तनु उघडी डोईं न पगडी । कांसेसी साधीच पंचेजोडी । अनिवार उडी श्रोत्यांची ॥२०॥ या पोषाखाची ही कथा । मौज वाटेल श्रवण करितां । अवधारा ती स्वस्थचित्ता । पहा आश्चर्यता बाबांची ॥२१॥ एकदां गणुदासांची कथा । शिरडी ग्रामीं होणें असतां । अंगरखा उपरणें फेटा माथां । पोषाखसमन्विता निघाले ॥२२॥ शिष्टाचारानुसारता । आनंदें बाबांस वंदूं जातां । 'वाहवा नवरदेव कीं सजलासी आतां' । बाबा वदतां देखिले ॥२३॥ ''जातोसि कोठें ऐसा

सजूनि''। बाबा पुसती तयांलागुनी। ''कीर्तन कराया जातों'' म्हणुनी। दासगणूंनीं कथियेलें ॥२४॥ पुढें बाबा वदती तयांस। ''अंगरखा उपरणें फेटा कशास। किमर्थ केलास इतुका प्रयास। नलगती आपुल्यास तीं कांहीं ॥२५॥ काढ कीं तीं मजसमोर। कशास अंगावर यांचा भार।'' तंव तीं तयांच्या अनुज्ञेनुसार। तेथेंच चरणावर ठेविलीं ॥२६॥ तैंपासूनि उघडे सोज्ज्वळ। हातीं चिपळीं गळां माळ। कीर्तनसमयीं सर्वकाळ। गणुदास हा वेळपर्यंत ॥२७॥ तऱ्हा ही जरी जनविरुद्ध। तरी ती अत्यंत पायाशुद्ध। कीं जो प्रबुद्धांचा प्रबुद्ध। नारद-प्रसिद्ध हा मार्ग ॥२८॥ ही नारदीय मूळ गादी। येथूनचि हरिदासांची मांदी। बाह्य रंगाची न ज्यां उपाधी। अंतःशुद्धी ध्येय ज्यां ॥२९॥ अधोभागचि वस्त्राच्छादित। चिपळ्या वीणा वाजवीत। मुखीं हरिनाम गर्जत। ध्यान विश्रुत नारदाचें ॥३०॥ साईसमर्थांचे कृपेनें। स्वयें रचूनि संतांचीं आख्यानें। मोलावीण करिती कीर्तनें। ख्याती तेणें पावले ॥३१॥ उल्हास साईभक्तीचा। दासगणूनें विस्तारिला साचा। वाढविला साईप्रेमरसाचा। स्वानंदाचा सागर ॥३२॥ भक्तशिरोमणी चांदोरकर। तयांचेही अत्यंत उपकार। साईचरणभक्ती -विस्तार। कारण साचार हें मूळ ॥३३॥ दासगणूंचें इकडे येणें। एका चांदोरकरांच्या कारणें। जागोजाग तयांचीं कीर्तनें। साईंचीं भजनें चाललीं ॥३४॥ पुणें नगर सोलापूरप्रांतीं। पूर्वींच महाराजांची ख्याती। परी या कोंकणच्या लोकांप्रती। लाविली भक्ति या दोघीं ॥३५॥ मुंबई प्रांतीं जी साईभक्ति। तियेचें मूळ या दोन व्यक्ति। साईमहाराज कृपामूर्ति। तयांचे हातीं प्रकटले ॥३६॥ श्रीकौपीनेश्वरमंदिरीं। साईकृपेच्या कीर्तनगजरीं। हरिनामाच्या जयजयकारीं। उठली लहरी चोळकरां ॥३७॥ हरिकीर्तना बहुत

येती । श्रवणा-श्रवणाच्या अनेक रीती । कोणा आवडे बुवांची व्युत्पत्ति । हावभाव-स्थिति कवणा ॥३८॥ कोणा आवड गाण्यापुरती । वाहवा बुवा काय हो गाती । काय ते विठ्ठलनामीं रंगती । कथेंत नाचती प्रेमानें ॥३९॥ कोणास पूर्वरंगीं भक्ति । कोणाची कथाभागीं आसक्ति । कोणास हरिदासी नकला रुचती । आख्यानीं प्रीति कोणास ॥४०॥ बुवा प्राकृत कीं व्युत्पन्न । कीं पदपदार्थ-बव्हर्थसंपन्न । कीं केवळ उत्तररंगप्रवीण । कथाश्रवण येपरी ॥४१॥ ऐसे श्रोते बहुत असती । परी श्रवणें जोडे श्रद्धा भक्ती । ईश्वर वा संतचरणीं प्रीती । ही श्रोतृस्थिती दुर्मिळ ॥४२॥ श्रवण केलें भाराभर । परी अविद्येचे थरावर थर । तें काय श्रवणाचें प्रत्यंतर । व्यर्थ भाराभर श्रवण तें ॥४३॥ न घडे जेणेनी मळक्षाळण । त्यातें काय म्हणावें साबण । न करी जें अविद्यानिरसन । तें काय श्रवण म्हणावें ॥४४॥ आधींच [३]चोळकर श्रद्धाळू । आला साईप्रेमाचा उमाळु । मनांत म्हणती बाबा कृपाळू । करा सांभाळू दीनाचा ॥४५॥ बिचारा गरीब उमेदवार । पोसूं असमर्थ कुटुंबभार । सरकार-पदरीं मिळावा शेर । बाबांसी भार घातला ॥४६॥ नवस करिती कामुक जन । होईल जरी अभीष्टसंपादन । तरी घालूं इच्छाभोजन । करूं ब्राह्मणसंतर्पण ॥४७॥ श्रीमंतांचें नवस-वचन । म्हणती घालूं सहस्त्रभोजन । अथवा करूं शतगोदान । मनकामना तृप्त होतां ॥४८॥ चोळकर आधींच निर्धन । नवस करावया झालें मन । आठवूनि श्रीसाईंचे चरण । दीनवदन तो बोले ॥४९॥ बाबा गरिबीचा संसार । नोकरीवरी सारी मदार । कायमचा व्हावया पगार । परीक्षा पसार हों लागे ॥५०॥ परीश्रमांतीं केली तयारी ।

---

३. या नावाचा एक श्रद्धाळू गरीब गृहस्थ ठाण्याच्या सिव्हिल कोर्टांत उमेदवार होता.

पास होण्यावर भिस्त सारी । नातरी गांठीची भाकरी । उमेदवारी जाईल ।।५१।। झालों कृपेनें पास जर । होईन आपुले पायीं सादर । वांटीन नांवानें खडीसाखर । हाचि निर्धार पैं माझा ।।५२।। एणेंपरी नवस केला । मनाजोगा आनंद झाला । नवस फेडाया विलंब लागला । त्याग केला साखरेचा ।।५३।। वाटेंत गांठीस कांहीं व्हावें । रिक्तहस्तें कैसें जावें । आजचें उद्यांवर लोटावें । दिवस कंठावे लागले ।।५४।। ओलांडवेल [४]नाणेघांट । सह्याद्रीचा कडाही अफाट । परी प्रापंचिका हा [५]उंबरेघांट । बहु दुर्घट ओलांडूं ।।५५।। नवस न फेडितां शिरडीचा । असेव्य पदार्थ साखरेचा । चहाही बिनसाखरेचा । चोळकरांचा चालला ।।५६।। जातां ऐसे कांहीं दिवस । आली वेळ गेले शिरडीस । फेडिला तैं केलेला नवस । आनंद मनास जाहला ।।५७।। होतांचि साईंचें दर्शन । चोळकर घालती लोटांगण । वंदोनियां बाबांचे चरण । आल्हादपरिपूर्ण ते झाले ।।५८।। मन करूनियां निर्मळ । वांटिती साखर अर्पिती श्रीफळ । म्हणती आजि मनोरथ सकळ । झाले सफळ कीं माझे ।।५९।। आनंदले साईदर्शनें । सुख जाहलें संभाषणें । होते चोळकर जोगांचेचि पाहुणे । आलें जाणें जोगांकडे ।।६०।। जोग उठले पाहुणे निघाले । बाबा जोगांस वदते झाले । ''पाजीं यांस चहाचे प्याले । भले भरले साखरेचे ।।६१।।'' खुणेचीं अक्षरें पडतां कानीं । चोळकर चमत्कारले मनीं । आनंदाश्रू आले नयनीं । माथा चरणीं ठेविला ।।६२।। कौतुक वाटलें जोगांना । त्याहूनि द्विगुण चोळकरांना । कारण ठावें तयांचें त्यांना ।

---

४. ठाणे जिल्हयात मुरबाड तालुक्यात या नावाचा एक उंच घाट असून या वाटेने कोकणातील लोक देशावर जातात आणि देशावरील कोकणात उतरतात. या घाटाने पुणे जिल्ह्यातील जुन्नरला कोकणचे लोक जात-येत असतात.

५. घराचा उंबरा.

पटल्या खुणा मनाच्या ।।६३।। चहा नाहीं बाबांस ठावा । येक्षणींच कां आठवावा । चोळकरांचा विश्वास पटावा । ठसा उमटावा भक्तीचा ।।६४।। इतक्यांत पुरता दिला इशारा । कीं ''पावली वाचादत्त शर्करा । तुझ्या त्यागाचा नेमही पुरा । चोळकरा झालासे ।।६५।। नवस-वेळेचें तुझें चित्त । दीर्घसूत्रतेचें प्रायश्चित्त । हें जरी तुझें ठेवणें गुप्त । तें मज समस्त कळलें गा ।।६६।। तुम्ही कोणी कुठेंही असा । भावें मजपुढें पसरितां पसा । मी तुमचिया भावासरिसा । रात्रंदिसा उभाच ।।६७।। माझा देह जरी इकडे । तुम्ही सातांसमुद्रांपलीकडे । तुम्ही कांहींही करा तिकडे । जाणीव मज तात्काळ ।।६८।। कुठेंही जा दुनियेवर । मी तों तुम्हांबरोबर । तुम्हां हृदयींच माझें घर । अंतर्यामीं तुमचे मी ।।६९।। ऐसा तुम्हां हृदयस्थ जो मी । तयासी नमा नित्य तुम्ही । भूतमात्राच्याही अंतर्यामीं । तोच तो मी वर्ततों ।।७०।। यास्तव तुम्हांस जो जो भेटे । घरीं दारीं अथवा वाटे । ते ते ठायीं मीच रहाटें । मीच तिष्ठें त्यामाजीं ।।७१।। कीड मुंगी जलचर खेचर । प्राणिमात्र श्वान शूकर । अवघ्या ठायीं मीच निरंतर । भरलों साचार सर्वत्र ।।७२।। मजशीं धरूं नका अंतर । तुम्ही आम्ही निरंतर । ऐसें मज जो जाणील नर । भाग्य थोर तयाचें ।।७३।।'' दिसाया हे वार्ता तोकडी । परी गुणानें बहु चोखडी । किती त्या चोळकरा गोडी । दिधली जोडी भक्तीची ।।७४।। होतें जें जें तया अंतरीं । तें तें बाबांनीं एणेपरी । दाविलें तयासी प्रत्यंतरीं । काय कुसरी संतांची ।।७५।। बोलचि बाबांचे अनमोल । भक्तहृदयीं शिरती सखोल । प्रेमाचे मळ्यांस आणिती ओल । भक्तीस डोल दाविती ।।७६।। चातक-तृष्णेच्या परीहारा । मेघ सदयता वर्षे धारा । परीणामीं निवे अखिल धरा । तेच तऱ्हा हे झाली ।।७७।। चोळकर बिचारा कोठील कोण । निमित्तास

दासगणूंचें कीर्तन । नवस करावया झालें मन । बाबाही प्रसन्न जाहले ।।७८।। तेणेंच हा चमत्कार । कळलें संतांचें अंतर । उपदेशार्थ बाबा तत्पर । ऐसे अवसर आणीत ।।७९।। चोळकरांचें केवळ निमित्त । सकळ भक्तांचें साधावया हित । अकळ बाबांची कळा नित । विलोकीतचि रहावें ।।८०।। ऐसीच आणिक कला वर्णून । मग हा अध्याय करूं पूर्ण । कैसा एकें केला प्रश्न । कैसें तन्निरसन बाबांनीं ।।८१।। एकदां बाबा मशिदींत । असतां आपुले आसनीं स्थित । भक्त एक सन्मुख बैसत । ऐके चुकचुकत पाल एक ।।८२।। पल्लीपतन पल्लीवचन । पुढील भविष्यार्थाचें सूचन । सहज बाबांसी करी प्रश्न । जिज्ञासासंपन्न होउनी ।।८३।। ''बाबा ही पाठीसी भिंतीवरी । किमर्थ हो पाल चुकचुक करी । काय असावें तियेचे अंतरीं । अशुभकारी नाहीं ना ?'' ।।८४।। तयास बाबा झाले वदते । ''पालीस आलें आनंदभरतें । कीं औरंगाबादेहूनि येते । बहीण येथें भेटावया'' ।।८५।। आधीं पाल तो जीव काय । तिला कैंचा बाप माय । कैंची बहीण कैंचा भाय । संसार-व्यवसाय काय तिये ।।८६।। म्हणोनि बाबा हें कांहींतरी । बोलिले विनोदें प्रत्युत्तरीं । ऐसें मानूनियां अंतरीं । स्वस्थ क्षणभरी बैसला ।।८७।। इतुक्यांत औरंगाबादेहून । गृहस्थ एक घोड्यावरून । आला घ्यावया बाबांचें दर्शन । बाबा तैं स्नान करीत ।।८८।। तयास जाणें होतें पुढें । चंदीवाचून चालेना घोडें । हरभरे विकत घ्यावया थोडे । बाजाराकडे निघाला ।।८९।। पालीचा प्रश्न विचारणारा । साश्चर्य पाहे नव सौदागरा । इतुक्यांत त्यानें खांखेचा तोबरा । झटकला कचरा झाडावया ।।९०।। उपडा आपटतांच क्षितीवर । पाल एक पडली बाहेर । घाबऱ्या घाबऱ्या धांवली सरसर । नजरेसमोर सकळांच्या ।।९१।। प्रश्नपुसत्या बाबा वदती । आतां लक्ष ठेवीं

तिजवरती । पालीची त्या बहीण हीच ती । पहा चमत्कृती तियेची ॥९२॥ ती जी तेथूनि निघाली तडक । ताई करीत होतीच चुकचुक । धरूनियां त्या आवाजावर रोख । चमकत ठुमकत चालली ॥९३॥ बहिणी-बहिणींची ती गांठ । बहुतां दिसीं झाली भेट । चुंबिती मुख आलिंगिती दाट । प्रेमाचा थाट अनुपम ॥९४॥ एकमेकींस घालीत गिरक्या । आनंदानें मारीत भिरक्या । गेल्या उभ्या आडव्या तिरक्या । स्वच्छंद फिरक्या मारीत ॥९५॥ कोठें तें औरंगाबाद शहर । कोठें शिरडी काय हा प्रकार । कैसा यावा अवचित हा स्वार । पालही बरोबर तयाच्या ॥९६॥ असेल पाल औरंगाबादीं । असेल शिरलेली तोबऱ्यामधीं । परी त्या प्रश्नोत्तरासंबंधीं । कैसी ही संधी पातली ॥९७॥ पाल काय चुकचुकावी । प्रश्नस्फूर्ती ती काय व्हावी । अर्थोपपत्ती काय कथावी । प्रचीती यावी तात्काळ ॥९८॥ ऐसा हा योग अप्रतिम । विनोदावर सार्वत्रिक प्रेम । संत साधन योजूनि अनुपम । भक्तक्षेम वाढविती ॥९९॥ पहा हा येथें जिज्ञासू नसता । अथवा कोणीही न प्रश्न पुसता । कैसा साईंचा महिमा समजता । कोणास कळता हा अर्थ ॥१००॥ अनेक वेळीं शब्द करितां । अनेक पाली ठाव्या समस्तां । कोण पुसे त्या शब्दांच्या अर्थां । अथवा वार्ता तयांची ॥१०१॥ सारांश हा जगाचा खेळ । सूत्रें गुप्त आणि अकळ । कोणास व्हावी तरी ही अटकळ । आश्चर्य सकळ करितात ॥१०२॥ उलट या पाली शब्द करितां । दर्शविती कीं अनर्थसूचकता । 'कृष्ण कृष्ण' वाचे म्हणतां । टळते अनर्थता जन वदती ॥१०३॥ असेना कां कैसीही व्युत्पत्ती । परंतु ही काय चमत्कृती । भक्त जडवावया निजपदाप्रती । उत्तम ही युक्ती बाबांची ॥१०४॥ वाचील जो हा अध्याय आदरीं । अथवा नेमानें आवर्तन करी । तयाचें संकट गुरूराय

निवारी । खूण अंतरीं दृढ बांधा ।।१०५।। अनन्यभावें चरणीं माथा । जो जो वाही तयासी तत्त्वतां । त्राता पाता अभयदाता । कर्ता हर्ता तो एक ।।१०६।। अंतर मानूं नका येथ । ऐसाच आहे हा साईनाथ । निजानुभवाचा गुह्य भावार्थ । भक्तकल्याणार्थ मी कथितों ।।१०७।। जगीं संपूर्ण मीचि एक । दुजें न मजविण कांहीं आणीक । नाहीं केवळ हाचि लोक । अखिल त्रैलोक्य मीचि मी ।।१०८।। ऐसें अद्वितीयत्व जेथें स्फुरे । तेथें भयाची वार्ताचि नुरे । निरभिमानें निरहंकारें । चिन्मात्र सारें भरलें ज्या ।।१०९।। हेमाडपंत साईंसी शरण । सोडूं नेणे क्षण एक चरण । कीं त्यांत आहे संसारतरण । गोड निरूपण अवधारा ।।११०।। पुढील अध्यायीं प्रसंग सुंदर । निर्माण करितील साई गुरूवर । ब्रह्मज्ञान कैसें वाटेवर । चिटकीवारी जन मागे ।।१११।। कोणी एक लोभी जन । पुसेल साईंसी ब्रह्मज्ञान । तें तयाचेच खिशांतून । देतील काढून महाराज ।।११२।। श्रोतीं परीसतां हें कथानक । दिसूनि येईल बाबांचें कौतुक । लोभ सुटल्यावांचूनि निष्टंक । ब्रह्म निःशंक अप्राप्य ।।११३।। कोण तयाचा अधिकारी । त्याचा कोणीही विचार न करी । कोणा तें प्राप्त कैशियापरी । तेंही विवरतील महाराज ।।११४।। मी तों तयांचा दासानुदास । पदर पसरितों करितों आस । कीं हा साईप्रेमविलास । अति उल्हासें परीसा जी ।।११५।। चित्तही होईल प्रसन्न । लाधेल चैतन्य समाधान । म्हणून श्रोतां द्यावें अवधान । संतमहिमान कळेल ।।११६।। स्वस्ति श्रीसंतसज्जनप्रेरिते । भक्तहेमाडपंतविरचिते । श्रीसाईसमर्थसच्चरिते । चोळकरशर्कराख्यानं नाम पंचदशोध्यायः संपूर्णः ।।

।। श्रीसद्गुरूसाईनाथार्पणमस्तु ।। शुभं भवतु ।।